

AccessIT Projesi, Müzelerde Dijitalleştirme ve Europeana (Avrupa Dijital Kütüphanesi Projesi)*

Project AccessIT, Digitalization in Museums and Europeana (European Digital Library Project)

Latif Özen ve Halil Demirdelen*****

Öz

Bu makalede, Türkiye'deki Müzelerde koleksiyon yönetimine ilişkin sorunların çözümüne yönelik olarak müze envanter kayıtlarının dijitalleştirilerek bir veri kümesi oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. Bununla birlikte, Müze personelinin hali hazırda bulunan dijital içeriklerinin AccessIT Projesi vasıtasıyla Avrupa Dijital Kültür Portalı olan Europeana içerisinde paylaşımı teşvik edilmektedir.

***Anahtar Sözcükler:** Europeana; müze; dijitalleştirme; envanter; müze envanteri; kültür varlığı; müze nesnesi*

Abstract

This article emphasizes the importance of digitizing museum inventory records and establishing a data set in solving the problems of collection management in the museums of Turkey. Besides, the museum staff is encouraged to share the already existing digital content at the Europeana Digital Culture Portal by means of AccessIT project.

***Keywords:** Europeana; museum; digitization; inventory; museum inventory; cultural assets; museum objects*

Giriş

Bu çalışmada, Europeana'ya (Avrupa Dijital Kütüphanesi) Türkiye'den kayıt aktarımı ve dijitalleştirme için eğitim altyapısı oluşturmayı hedefleyen AccessIT Projesi

* Bu Proje Avrupa Komisyonu (European Commission) ve Hacettepe Üniversitesi tarafından desteklenmekte olup, 25.10.2010 tarihinde Milli Kütüphane-Ankara'da *AccessIT Projesi Türkiye Tanıtım Toplantısı*nda yapılan sunumun gözden geçirilmiş metnidir.

** Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Kültür Turizm Uzmanı. e-posta: latifozen@gmail.com

*** Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Arkeolog – Müze Eğitimcisi. e-posta:halildemirdelen@hotmail.com

(Accelerate the Circulation of Culture Through Exchange of Skills in Information Technology - *Bilgi Teknolojilerinin Değişen Yetenekleri Aracılığıyla Kültürel Dolaşımın Hızlandırılması*) çerçevesinde özellikle müzelerde dijitalleştirme süreci ve Avrupa'daki müzelerin Europeana ile işbirlikleri değerlendirilecektir.

Europeana (Avrupa Dijital Kütüphanesi)¹ ve Müzeler

Europeana, Avrupa Dijital Kütüphanesi olarak, bir anlamda, Avrupa'nın kültürel dolaşımı açısından önemli mesafeler kat etmiş bir proje olarak düşünülebilir.

- Kültür portalı olarak da adlandırılan bu projeye kütüphaneler, müzeler, galeriler, arşivler, koleksiyon sahipleri içerik sağlamaktadır.

- Europeana içeriği, metin, dijital görüntü ve görsel-işitsel nesnelere oluşmaktadır.

- Europeana şimdiye kadar 29 ülkeden 8 milyonu aşkın dijital kültür ögesini barındırmaktadır. 2010 yılı sonuna kadar 10 milyon, 2012 yılı sonunda 25 milyon dijital içeriğe ulaşımı hedefleyen projenin proje bitiminden sonra da giderek büyümesi öngörülmektedir.

- Bütün Avrupa dillerinde (şimdilik 23 dil) Avrupa kültürünün araştırılmasına ve erişimine olanak sağlamayı amaçlamaktadır. AccessIT projesi ile Türkçe dijital içeriğine de Europeana portalından erişim sağlanacaktır.

- Google, Yahoo gibi diğer internet portallarına veya Wikipedia gibi diğer sözlük ve kütüphanelere karşın yerel ama yaygın, güvenilir içerik sunmayı amaçlar.

Europeana projesinin ortakları arasında uluslararası müzeciliğin önemli kurumları ve önemli müzeleri vardır. Bunların arasında **ICOM² (Uluslararası Müzeler Konseyi)** bulunmaktadır ki bu uluslararası girişim ülkemizin de üye olduğu müzeciliğin en yüksek platformudur. Bir diğer uluslararası organizasyon ise "**European Museum Forum- Avrupa Müzeler Platformu³**" dur. Türk Müzecileri tarafından da yakından tanınan **EMYA'ya (European Museum of the Year Award- Avrupa'da Yılın Müzesi Ödülü)** her yıl birkaç müzemiz Avrupa'da yılın müzesine aday gösterilebilmek için başvuruda bulunmaktadır. Bunun yanında Avrupa'nın önemli müzeleri arasında bulunan Hollanda'nın **Rijks Müzesi⁴** ile Fransa'nın **Louvre Müzesi⁵**, İtalya'nın resmi

¹ 23 Kasım 2010 tarihinde www.europeana.eu adresinden erişildi.

² 23 Kasım 2010 tarihinde <http://icom.museum> adresinden erişildi.

³ 23 Kasım 2010 tarihinde www.europeanmuseumforum.eu adresinden erişildi.

⁴ 23 Kasım 2010 tarihinde <http://www.rijksmuseum.nl> adresinden erişildi.

⁵ 23 Kasım 2010 tarihinde <http://www.louvre.fr> adresinden erişildi.

kültür portalı **Culturaitalia**⁶ gibi ulusal düzeyde birçok kurum Europeana projesine hem ortakları hem de içerik sağlayıcı olarak katılmaktadır. Bunun yanında Avrupa'nın önemli kütüphaneleri özellikle **The British Library**⁷ bu projenin içerik sağlayıcıları arasındadır. İrili ufaklı müze, kütüphane ve galeriler ile birlikte toplam 1000'in üzerinde kuruma ait koleksiyonlar Europeana kültür portalında yer almaktadır.

Europeana projesine katılımcı müzeler çok çeşitli konularda bu projeden destek ve teşvik bulabilirler. Buna göre;

Europeana Projesi Müzelerin Koleksiyon Bilgilerinin Dijitalleştirilmesini Teşvik Etmektedir.

ICOM “Code of Ethics”⁸ başlığı altında Minimum Müze Standartlarını içeren bazı prensipler yayınlamaktadır. Bu prensiplerin 2. Maddesinde özetle şöyle denilmektedir; *“Her müze koleksiyonlarını ilgili bilgiler ile birlikte gerektiği şekilde kaydetmek ve güncel kullanım ile gelecek nesillerin kullanımına sunmak için politikalar oluşturmak ve uygulamak durumundadır.”*

Bu maddenin devamındaki maddelerde ise özellikle korumaya dikkat çekilmektedir.

Bu prensiplerin ilk maddeleri için şunu söyleyebiliriz.

“Korumak için sahip olmak, sahip olmak içinse kayıt altına almak gereklidir.”

ICOM Preventive Conservation -Önleyici Koruma ile ilgili bölümlerde yayınlanan anketlerde “Müze koleksiyonları için bir nesnenin envanter kaydına 5 dakika içerisinde, o nesnenin kendisine ise 10 dakika içerisinde erişimi ideal olarak kabul etmektedir”. Ülkemizde ise durum, bu prensip ve ideallerden uzak görünmektedir. Bilindiği gibi ülkemizin taşınır kültür varlıkları zenginliğinin önemli bir bölümü müzelerimizin kontrolü altındadır. Ancak genel olarak müzelerimizde envanter kayıtları istenilen düzeyde olmamakla birlikte, eksik ve gelişigüzel olup, kolay erişilebilir ortamlarda değildir. Bu durum müze görevlerinin her adımında koleksiyon yönetimi ile ilgili aksaklıklara neden olmaktadır. Bu nedenle Müzelerde koleksiyon bilgilerinin dijitalleştirilmesi ile **ICOM** prensiplerine ve ideallerine ulaşılması, koleksiyon

⁶ 23 Kasım 2010 tarihinde <http://www.culturaitalia.it> adresinden erişildi.

⁷ 23 Kasım 2010 tarihinde <http://www.bl.uk> adresinden erişildi.

⁸ 23 Kasım 2010 tarihinde <http://icom.museum/who-we-are/the-vision/code-of-ethics.html> adresinden erişildi.

yönetimine ilişkin bu çok önemli sorunların çözümü ile mümkündür ki Europeana Projesi de müzeleri bu anlamda teşvik etmektedir.

Son iki yıldır T.C. Maliye Bakanlığının Taşınır Mal Yönetmeliği doğrultusunda hemen hemen bütün müzelerimiz koleksiyon bilgilerini dijital ortama aktarmaktadır. Ancak, bu veri tabanı demirbaş malzeme için tasarlanmış olup bir müze envanteri için gerekli alanları kapsamamaktadır. Bir müze envanterinde; o eserle ilgili her türlü fiziki bilginin yanında üzerinde yapılmış araştırma ve yayınların da yer alması gerekmektedir.

Müze koleksiyonuna ait bir eserin fiziksel görüntüsü ve fiziki bilgileri ile birlikte, o esere ait çeşitli kütüphanelerden gelen yayın, eski görüntüler gibi tamamlayıcı bilgiler, Europeana portalının tematik ve semantik arama/araştırma yapısı ile bir arada görüntülenebilir.

Europeana müzelerin koleksiyon bilgilerinin nasıl dijitalleştirileceği konusunda eğitim vermektedir⁹.

Bu eğitim ile ilgili bazı başlıklar aşağıda sıralanmıştır.

- Dijitalleştirme nedir?
- Nesnelere nasıl dijitalleştirilir?
- Dijital bir arşiv nasıl oluşturulur?
- Metadatanın yeniden kullanımı.
- Dijital arşivin bakımı ve süreklilik.
- Dijital arşivin erişilebilirliği.

Bu eğitim Türkiye’de Hacettepe Üniversitesinin sunucu altyapısı kullanılarak, arşiv uzmanı ve kütüphanecilerle birlikte 150 müzeci meslektaşımıza da uzaktan eğitim yolu ile internet üzerinden verilecektir. Bir müzeci için koleksiyonun dijital ortama aktarılmasında ihtiyaç duyulan her türlü temel bilgi ve beceri bu eğitim içeriğinde mevcuttur. Bu eğitim ile aynı zamanda müze koleksiyonlarının Europeana Kültür Portalında nasıl paylaşılacağı da öğretilenektir.

Europeana bilgilerin ne şekilde dijitalleştirileceği konusunda kılavuzluk etmektedir.

Bir nesnenin (koleksiyon nesnesi) tamamlayıcı bilgilerinin (meta-data) ne olacağı konusunda bazı ulusal ve uluslararası standartlar geliştirilmiştir. Dijital bir içerik

⁹ 23 Kasım 2010 tarihinde www.accessit.hacettepe.edu.tr adresinden erişildi

hazırlarken bu standartları kullanmak bir dijital arşivin bütünlük ve uyumluluğu açısından önemlidir.

Europeana projesine katkı veren müzeler ve kütüphaneler bu standartlardan en yaygın olan Dublin Core metadata standartlarını kullanmaktadırlar. Verilecek olan uzaktan eğitim ile bu standartların arşiv ve koleksiyonlara uygulaması öğretilecektir.

Bunlarla birlikte, Access_IT¹⁰ projesi gibi Europeana Projesine içerik sağlayan **Athena Projesi**¹¹ de aynı zamanda müzecilik alanında *terminoloji, sözlük ve tamamlayıcı bilgi standartları* konusunda girişimlerde bulunmaktadır.

Europeana, müzelerin ve koleksiyonların yaygın bir topluluğa ulaşımını temin ederek tanıtımlarını yapmaktadır.

Bir ülkenin tarihi kültür yorumu, o ülkenin topraklarında bulunan kültür varlıklarının tespiti ve değerlendirilmesi ile oluşur. Ancak bu verilerin standart bir temele oturtulması, birleştirilmesi, eksikliklerin tamamlanması ve erişilebilirliğinin sağlanması gelişmişliğin göstergesidir. Müzecilik açısından, koleksiyonların toplumun kullanımına sunulması, o koleksiyonun aidiyeti gerçeğini değiştirmez, aksine koleksiyon içeriği ve el değiştirme koşulları konusunda üstünlük temin eder. Europeana projesi ile Müzelerin koleksiyon bilgilerini paylaşmamaya yönelik korumacı davranışlarından çok şimdiki ve gelecek nesillerin kullanımına açan bir yaklaşım amaçlanmaktadır.

Europeana müzelerin Avrupa kültür belleğinde temsilini de temin etmektedir. Bir anlamda Müzelerin sanal ortamda temsilcisi olma görevini de üstlenmektedir.

Sonuç

Avrupa Dijital Kütüphanesi Europeana Projesine katılım ülkemizde bölgesel Access-IT projesi ile başlayacaktır. Bu bölgesel projede İngiltere, Polonya, Türkiye Yunanistan ve Sırbistan bulunmaktadır.

Yıllar içerisinde yaygınlaşması ve büyümesi öngörülen Europeana portalına Müzeler adına katılım ülkemizde ilk olarak Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Ankara Etnografya Müzesinin katkıları ile gerçekleştirilecektir. Elbette, bu katkının uzun süreli ve sürekli olması ayrıca bütün kültür kurumlarımız tarafından desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

¹⁰ 23 Kasım 2010 tarihinde www.accessit.hacettepe.edu.tr adresinden erişildi.

¹¹ 23 Kasım 2010 tarihinde www.athenaeurope.org adresinden erişildi.